

Staršiski list

2018/46

We Wotrowje
su tež lětsa zaso
zmija pusćeli.

wudaće: zyma 2018/46
wudawaćel: Serbske šulske towarstwo z.t., Póstowe naměsto 2
02625 Budyšin
tel.: 03591 550216
faks: 03591 550220
info@sorbischer-schulverein.de, www.sorbischer-schulverein.de
www.dyrdomdej.de
zamołwitej redaktorce: Marja Jaworkowa/Monika Süßowa
tel.: 03591 550215
fota: SŠT
© 2018 Serbske šulske towarstwo z.t./Sorbischer Schulverein e.V.

Lubej staršej,

je nam scyła wědome, kelko tradicijow w předhodownym a hodownym času pěstujemy? Hižo z dawnych časow swjataj Měrčin a Mikławš džěćom dary dawataj, we wjeskach wokoło Kulowa wopytuje džěći swjata Borbora. W Slepjanskej wosadže žohnuje a wobdaruje z běłym šlewjerom zawodžěte a z dwěmaj přewodžerkomaj džěćetko, kotrež chodži dom wot domu. Podobnje je to z Janšojiskim bogom w Delnjeje Łužicy. Přeco wjace katolskich swójbow poskići doma městno, hdyž swjata Marija hospodu pyta. Kotre dalše wosebitosće pěstujemy? Kajki pozadk tute tradicije maja, kajke wosebite jědže přihotujemy a kotre spěwy a kěrłuše słuchamy abo spěwamy w Serbach a to w Hornjeje kaž Delnjeje Łužicy? Hdyž maće lóšt, nowosće zhonić, potom pytajće mjez druhim pod: www.serbski-institut.de; www.domowina-verlag.de; www.wjelbik.de, www.sorbisches-museum.de

Přeju Wam rjany adwentny čas, žohnowane hody a w nowym léće strowotu, Bože žohnowanje a žiwjensku radosć
Waša

Ludmila Budarjowa

Ludmila Budarjowa

předsydka Serbskeho šulskeho towarstwa z.t.

Wobsah:

Fachowa konferenca SŠT 22.09.2018	2
Kak so wuknjenje najlěpje radži	4
Zapać Bóh za dobre žně najebać wulkeje suchoty, Witaj-pěstowarnja Malešecy	5
Přihoty na domchowanku, Serbska pěstowarnja Wotrow	6
Swójbne popołdno z nazymskimi wikami, Witaj-pěstowarnja Němcy	8
Ze stareho čin něšto nowe - upcycling, Serbska pěstowarnja Ralbicy	9
Hodowna baseń Michała Nawki	11
Projekt „barby“ - 2. džěl, Serbska pěstowarnja Chróšćicy	12

Fachowa konferenca SŠT 22.09.2018

„Što trjebaja džěci a pedagogojo džensa a w lěće 2025“

Předsydkka SŠT Ludmila Budarjowa poda na spočatku krótku rozprawu wo džělawosći towarstwa.

Referentaj konferency Stefan Anders-Krummnacker (dipl. powołanski pedagoga) a Susann Seyfarth (dipl. socialna džělačerka) podaštaj zawodne impulsy do džěla.

W zašłych lětach su naroki na kubłarki a kubłarjo přiběrali. Hižo wjacore lěta leži fokus džěla na individualnym spěchowanju džěsća. Kubłarki a kubłarjo su so do nowych temow zadžělać dyrbjeli, su namotwjeni swójske pedagogiske jednanje a myslenje stajnje znova přepruwować a na koncepciju kubłanišća wusměrić. W zašłosći je so hižo na

koncepcijach džělało a tute su so nětko w ramiku konferency dale wudospołnili.

W džěłarničkach wobhladachu sej jednotliwe kubłanišća w rozdžělnych skupinach pod wěstymi aspekty swoje dotalne džěło a pytachu za zhromadnymi pućemi

a wotmołwami. Pedagogojo dóstachu nadawk, tabulku z „TO JE“ a „TO MA BYĆ“ k přepruwowanju hódnotow a žadanjow na jich powołanje nadžělać. Jich prašenja stajichu pod sčěhowace hódnoty:

- kedžbliwosć, mnohotnosć, česćowanje, džakownosć, individualita, jónkróćnosć, orientowanje na sylnosće, pozitiwny wid
- džěsću prajić, za čo sym jemu džakowny; pozitiwny wid na džěčo – hdže trjeba podpěru; w teamje hladać, kotre kompetency sobu přinjesemy – kóždy jednotliwc – sylnosće jako resursy widžeć;
- swoboda, so schowany čuć, poča hi, zhromadnosć, sprawnosć, awto-

dawk w džělowych skupinach bě, pedagogiski zakład a rólu pedagogow přepruwować.

Paralelnje nastajichu k tomu na „TO MA BYĆ”-stronje přeća, ideje, wizije a změny za přichod. Nastachu plakaty – džěłowe łopjena

nomija

- džěćo trjeba wěsty zakład za derjeměće, tohodla najprjedy staršim wěstosć a dowěru dać; kelko samopostajowanja móžu ja dopušćić; zmylki su něšto normalne – što wuknu ze zmylkow;

- hrajkanje, džiwanje, wćipnosć, kreatiwita, čas, začuća, kompetency, dwurěčnosć

- dowěra, akceptanca, stejišćo, transparenta, awtentiskosć, empatija, posylnjenje, wutrobitosć, optimizm, humor, toleranca, orientowanje na wuslědki

Hłownje zaběraše pedagogow jich wid na džěćo a puće wuknjenja. Pod aspektom, zo je kóžde džěćo jónkrótne, hlada so na sylnosće džěsća město na deficity. Druhe čezišćo rěkaše participacija. Štó steji w srjedzišću – džěćo abo pedagoga? Dalši na-

kóždeje skupiny, kotraž so wšěm wobdžělnikam na kóncu konferency prezentowachu. Tute wudžěłki su nětko zakład dalšeho džěła w jednotliwych zarjadnišćach. Na tutych džělowych zetkanjach budžetaj so Stefan Anders-Krummnacker a Judit Čornakowa (fachowa poradźowarka) wobdžělić a z teamom zhromadnje dale džěło na koncepcijach pohłubšić a koncepcije aktualizować.

Kak so wuknjenje najlěpje radži

Wuknjenje so radži, hdyž je wuznamne a wažne a hdyž dže pod kožu. Džěci su něhdže 20-50 razow wob džen w tajkim stawje, hdžež su ze zahoritosće přez sebje a to, štož so jim radži, kaž wopojeni. Pod tajki mi wuměnjemi so emocionalne centry w mozach aktiwizuju. To je ta krjepjawa w mozach, kiž je trěbna, zo by so to, štož su dožiwili, emocionalnje zadžělało. Hdyž so krjepjawa njewulije, móže so z hlowy wuknyć, štož chce – njewostanje pak wisajo.

Emocionalne centry móža so tež přez mytowanje a chłostanje aktiwizować. Ale: Džěci, kotrež z mytowan-

jom a chłostanjem wotrostu, so wot toho wotwisni činja.

Małe džěci přińdu z dwěmaj nastajenjomaj na swět – z wćipnosću a wjeselom nad wotkrywanjom a tworjenjom. Tutej wuroscetej z dwěju zakładneju požadosćow, kotrež stej za džěci kaž dorosćenych wažnej: nadawki namakać, na kotrychž móža rosc a čłowjekow namakać, ke kotrymž přisłušaja.

Ludžo, kotrež chcedža džěci na jich puću do swěta derje přewodźeć, trjebaja za to nutrkowne nastajenje. Woni měli wjeselo nad tym měć, hdyž so jim radži, džěci přeprośyć, posylnić a inspirěrować, so jako mali wotkrywarjo swěta na puć podać chcyć.

(po prof. dr. Gerald Hüther na YouTube)

Zaplać Bóh za dobre žně najebać wulkeje suchoty

Witaj-pěstowarnja „K wódnemu mužej“ Malešecy

Kaž kóžde lěto swjećachmy tež lětsa domchowanku a to 23. septembra w Malešanskim Božim domje. Džěci z Witaj-pěstowarnje ze swojimi staršimi běchu k tomu wutrobnje přeprošeni. W tydženjach do domchowanki nazwučowachu kubłarki z džěcimi pilnje wjacore spěwy. My starši móžachmy hižo na wječorach před domchowanku wurězki programa wot našich džěci słyšeć. Ze zahoritosću sej woni teksty a melodije přiswojichu.

Hižo dwě hodžiny před Božej mšu přichwatachu přenje džěci do pěstowarnje, zo bychu so dali ewangelsku serbsku drastu woblēkać. Přeni raz

bě tež naša džowka w serbskej ewangelskej drasće. Tak swjedžensce za drasćeni kročachu hordže a wjeselo wuprudžejo do cyrkwy. Ze zahoritosću spěwachu swoje z wulkej prócu nazwučowane spěwy a darichu tak Božej mši hó-

dny hudźbny ramik. Běchu to rjane swjedženske kemše. Zo mamy dosć přčinow so džakować bě wusłyšeć z próstwow, kiž su nam hortowe džěci přednjesli. W tutym lěće běchu najebać wulkeje suchoty z městnami dosć dobre žně.

Kubłarkam wutrobnny džak za jich wosobinski engagement, ideje, motiwowace słowa a nałożowany čas. Tohorunja džak ewangelskej wosa-dže za tak rjenje wudebjenu cyrkej a za to, zo su našim džěcom poskićili swjedženski ramik za zaspěwanje nazwučowanych spěwčkow.

Mihanec swójba

Přihoty na domchowanku

Serbska pěstowarnja „Džěacy raj“ Wotrow

Što by domchowanka bjez płodow našeje přirody byla? Na najwšelakoriše wašnje zbližimy našim džěcom, kotre płody so kak žnjeja a dale wužiwaja abo so přez zymu składuja. Wězo slušeja tež zela a sad k tomu. Wuknjemy je rozeznować a serbsce pomjenować. Tež klóski na polu pytamy a z typiskimi zornami sej bliže wobhladujemy. Ze zajimom džěci k tomu lupu wužiwaja. Móžnosć, sej pomjenowanja skrućić abo spomjatkować, wužijemy tež přez spěwčki („Kołosy, kołosy, konika“ abo „Ja mam konje“). Ze samopaslenymi konjemi sej džěci tak po zahrodze spěwajo hrajkaja.

W nazymje so řěpa a tež neple žnjeja a zběraja. Tu přiwzachmy džakliwje móžnosć, z Rejbšec nanom, kotrehož džěsci našu pěstowarnju wopytujetej, neple zběrać hić. Knjez Rejbš ma bio-dwór w Kanecach.

Plahuje tam skót a wobdžěluje pola. Z džěcimi nastajichmy so z korbikami na puć přez Kanečansku šćežku na Rejbšec běrnišćo. Tam hižo traktor z neplacej mašinu steješe. Džěci dyrbyja tola tež wědžeć, kak so neple z rynčkow won přinjesu. Z wulkim wjeselom džěci zady traktora běžachu a neple zběrachu. Tak sej swój korbik abo bowčk spěšnje nazběrachu. Po pilnym wutrajnym džěle sej ćopły čaj zesłodžeć dachmy. Po tym kóžde džěco ze swojim korbikom hordže domoj nóżkowaše. Korbik bě napjelnjeny z čerwjenej družinu neplow za cyłu swójbu. Tež my jako pěstowarnja dóstachmy cyły měch neplow.

Póndželu, 08.10. swjećachmy našu domchowanku. Nakrachmy wše-

lake plody, kotrež běchu džěci w swoich korbikach wot doma sobu přinjesli. Wjeselo mějachu džěci při woptaću plodow ze zawjazanymi woćemi. Zdobom kubłachu při tym jich zmysły z nosom a hubu. Nawječor přeprosychmy sej staršich a džěchmy na šcerniščo zmiye pušćeć. Wjedro a nalada běštej wulkotnej, jednož wětříkec hólcy so trochu zapozdžichu. Tak prawje wucychnowani, wozboženi a hlódni wróćichmy so do zahrody našeje pěstowarnje na wječer. Při ćmičkanju podachmy so pod přewodom knjeni Bryccynej z bubonom z lampionami přez wjesku.

Na druhi dzeń nóżkowachmy z korbikom přirodných plodow do cyrkwy a džakowachmy so za wšě dary a dobroty. Wězo skičachu nam sad a zelenina a druge plody doś móžnosćow a idejow za zaběru a paslenki w nazymskich dnjach.

W prózdninskich dnjach so z

našimi neplemi w pěstowarni dale zaběrachmy. Džěci wutrajnje ze ščětku tute wurjedžichu. Powarichmy neple, položichmy je rozkrate na blach, ze selu, rosmarinom a kimjelčku posypachmy a z butru polachmy. Takle je w kachlach złotobrunie popječechmy. Twaroh z džěćimi zhromadnje w někotrych wariantach změšachmy, wězo ze zelami swójskich zahrodow našich džěci.

Haňžka Nawcyna, wjednica

Zelowy twaroh

500 g twaroha, 4 lžicy mloka, cyblu, sól, popjer

- 2 lžicy pětřilki a 2 lžicy koprika abo:
- 1 zwitk cyblinka, 1 zwitk radiskow, 1 zwitk korbjenka (Kerbel), 1 zwitk pětřilki

Swójbne popołdnjo z nazymskimi wikami

Witaj-pěstowarnja „Pumpot“ Němcy

Za swójbne popołdnjo pjatk 16. nowembra smy naše klamarstwo na woprawdźite nazymske wikowanisćo wuhotowali. Za to smy někotre produkty za naše swójbje kreërowali.

Tak smy z Himalaya-sele, lawendlowych kćenjow, kokosoweho woli-ja a žiwidłoweje barby wonjatu sól za kupanje zhotowili. W předpolu smy pilnje škleńcy hromadźili, wšě etikety ze škleńcow wotstro-nili a wěka z lubosću namolowali a z kamjenjemi nalěpili. Hdyž bě wšo wu-

sušene, smědžachmy skónčnje z pomocu kubłarkow škleńcy napjelnić a z našimi nowymi etiketami nalěpić.

Dale džěše z našim přenim pospytom našich słódných chłóšćenkow. Za to smy mandle, datle a wodu změšeli, čěsto na małe kulki formowali a w kokosowych tružkach wuwaleli. Dokelž njewědžachmy, hač budže to našim staršim tež słódzeć, dyrbjachmy pilnje woptać a posudžować. Wězo běchu tute tak słódne, zo smy dyrbjeli hišće wjele pralinow za naše swójbje zhotowić. Potom smy na titki naše swójske etikety zlēpili a titki pjelnili.

Nětko so šokolodžane jabłuka zhotowichu, ale nic jenož za našich staršich, ale wězo tež za nas k woptaću. Potajkim smy z pomocu kubłarkow najprjedy šokolodu rozběžeć dali. Po tym smy drjewjane kiješki do jabłukow tyknuli a jabłuka ze šokolodu namazali. Na kóncu hišće pisany cokor natružić a hotowe!

Pjatk smy hišće čěsto

za wafle naměřeli. Po připołdňim sparje smy klamarstwo zarumowali, blida wupyšili a hišće raz wobřečeli, štó hdy wafle pjeće a hdy smě štó w klamarstwje předawać.

Knjeni Libšowa postrowi wšě swójbny. W delnjej etaži móžachmy z knjeni Čornakowej sněhowe muže a sněženki paslić a sej hrajkać. Na hornjej etaži bě přijomna kofejownja z wikowanišćom zaměstnjena. Naš sportowy rum bě „měrna oaza“, wotpowědowaca k dnjej předčitanja. To bě rjany rum, zo bychmy k měrej přišli a zajimawym stawiznam z wobrazami připošluchali.

Hdyž smědžachmy sami wafle pjec abo w klamarstwje předawać, bě za nas wosebje napjate a wězo tež trochu napinace. Běchu telko swójbny přišli a wšitcy chcychu něšto kupić a hromadže sedžeć a to woptać, štož smy přihotowali. Na kóncu popołdnja bě wšo čěsto na słódne wafle přepječene, kotrež su wšěm derje słodželi. Tež z našich „wikow“ smy wšo wupředali.

Smy jara hordži na naše wunoški a wjeselimy so hižo na přichodne swójbne popołdnjo.

džěci a team pěstowarnje

Ze stareho čiń něšto nowe - upcycling

Serbska pěstowarnja „Dr. Jurij Młynk“ Ralbicy

Stajnje zaso pytamy za prózdnin-sku zaběru w horće temy, na kotrež džěci we wšědnym dnju storča a z kotrymiž so w myslach rozestajeja. W nazymskich prózdninach rozsudzichmy so za temu „upcycling“.

Je to jendźelske słowo a woznamjenja, zo z wotpadkow nowe wěcy nastanu. W tutym zwisku do-jědźechmy sej z busom do Serbskeho muzeja w Budyšinje. Pod temu „Čiń ze stareho něšto nowe!“ nasta-chu kreatiwne ideje a džěci nadžěla-chu sej z kněfow, starych knihow, papjerca a płata małe wumělske twórby abo předmjety z nowym wo-znamom. Džěci dachu so zahorić a dźiwachu so, što wšo so hodži nowe-ho tworić z našich pozdatnych wot-padkow žolteje a čorneje tony.

W horće wuspytachmy so na dru-him dnju ze samodžěłanjom papjery. Při leću papjery dožiwichu hortowe džěci proces recyclowanja a móža-chu při tym swójsku papjeru zhoto-wić.

- Ze starych nowinow a z wodu naměšach-my papjerjany wusmuž.
- Nurichmy ramik z křidu do plastikoweje wanje.
- Wučehnjechmy křidu pomału z wanje a dachmy wodu wotkapać.
- Na mokry papjerjany wusmuž položich-my wšelake wěcy, kaž sušene kćenjowe łopješka abo motiwy serwetow.
- Keďžbliwje položichmy křidu z papjerja-nej masu na trěnj.
- Z nudlowym kulečkom wutłóčichmy zbytnu wodu z papjerjaneho łopjena.
- K sušenju položichmy łopjeno na po-dložku.

Carola Lanzyna a Franciska Neterowa

Žadosć a radosć do hód

Kak so ja na hody wjeselu,
nikomu prajić to njemóžu.
Hody wšak bliža so pomaću,
kóždy džen jeno wo kročatku.

Hdže, Bože džěčo, so chowaš ty?
Přinjes nam do stwy štom swěčkaty,
připož rjany dar hodowny,
ty džě sy knjez jara bohaty!

Njewěm, ach njewěm, što dóstanu,
stawam a lěham so z wćipnosću.
Wysoke hory sej njepřeju,
z hromadku małkej so spokoju.

Čakać so nikomu njelubi,
čakać so husto mi wostudži.
Wěm, kak so čakanje přikrótsi:
Zahe chodź lehnyć a dołho spi!

Michał Nawka

Projekt „barby” - 2. džěl

Serbska pěstowarnja „Chróšćan kołć” Chróścicy

W třecim tydženju zajimowaše nas wosebje **žółta** barba.

Žółta swěčka na žółtej serwjeće wšitkich k tomu přeprasy. „Štó znaje něšto, štož je žółte?” so pčółka Maja džěci prašeše. „Słónčko!”, wšitcy wołachu. „Mam hišće druge wěcki sobu.”, praji Maja. Běchu to: banana, krušwa, citrona, póstowe awto, słónčna róža, narcisa a mała čipka. Tute sebi na škleńcu wokna připrawichmy. Poskićichmy džěcom w tutym tydženju jich módre jutrowne jejko zašleho tydženja ze žółtymi dypkami wudebić, žółte płody na słodže spóznać, słónco ze žółtej barbu molować, kołkować abo lěpić. W běhu dnja pomjenowachmy wšitke žółte wěcy, kotrež widžachmy.

Na kóncu tydženja skrućichmy čerwjenu, módrú a žółtu barbu při sportowanju z nastrojemi w tutych barbach. Tež spěwy a hrónčka, w kotrychž so barby jewja, pomhachu džěcom je prawje pomjenować.

„Žółte, haj žółte su wšitke moje drasty, žółte, haj žółte je wšitko, štož ja mam. Tohodla ja lubuju, wšitko, štož je žółte, dokelž (n. př. banana) tež žółta je.”

Poslednja zakładna barba bě **zele-**
na barba.

Runje w nalěću so nam tuta barba w najrjeńšim błyšču młódna pokaza. „Kotre wěcy drje změje džensa pčółka Maja za nas sobu?” Džěci napjate čakachu. „Žabku, trawu, kórku, łopjeno, krokodila a kiwi sym wam sobu přinjesła.” Zo bychy móhli so naše módre jutrowne jejka ze žółtymi dypkami w zelenej trawje schować, wusychmy symješka do pjeršće. Wobkedźbowachmy kóždy džěń, hač symjo schadža. Při wuchodžowanju hromadžachmy kamjenje, kotrež potom ze zelenej barbu pomolowachmy. Z tutych nastachu małe a wjetše žabki. Dokelž bě krótko do jutrow, formowachmy z plastiliny jutrowne jejka w zelenej, žółtej, čerwjenej a módrej barbje. Tež hajnik Franc (ručna klanka) nas we swo-

jej čmowozelenej drasće wopyta a nam wo zwěriny w lěsu powědaše. Zaspěwachmy jemu rady spěwčki wo zajacu: „Zajac šćipa“, „Zajac tam w jamje sedžo spi“ a „Zaječko poskakuj, wuchačko zarej“.

Džěci a kubłarki mějachu wjele wjesela při zaběrje z barbami. Kubłarki a džěci zdrasćichu so tež barbjje wotpowědnje. To bě přeco rjany wobraz a džěcom pomhaše, barbu w pomjatu měć.

Tež w scěhowacych tydźenjach přeco zaso w běhu dnja pomjenowanje barbow nałożowachmy a skrućichmy. Wuspytachmy so samo w měšenju barbow. Džěci nazhoniču, hdyž nabarbjenu žołtu ruku z nabarbjenej čerwjenej ruku tołkaja, nastanje oranžowa barba. Ze žoltej a módrej barby nastanje zelena barba.

Starše džěci žlobika (2-3 lětnje) su nałożowanje barbow derje nawuknyli. Wězo dyrbi so tuto dale wospje-

tować a sadzić. Džakujemy so našim staršim za podpěru a sobudžěło.

Na našim zakónčacym barbnym swjedženju dachmy džěcom móžnosće při wšelakich zaběrach barby pomjenować a spóznać. Hač bě to při rjadowanju smartis-plackow po barbach, šminkowanje ze zakładnymi barbami, zběhanje a schowanje pod wulkim pisanim rubiškom. Tež třibarbny lód džěcom zesłodža. Čerwjene, žolte, zelene a módre balonki zawjeselichu džěci a pohnuwachu je k hraću. Na kóncu swjedženja zaspěwachmy sebi spěw wo pisanych balonkach.

Jako dopomnjenku na tutón projekt dósta kóžde džěco knižku z wobrazami a swojimi wudžětkami z časa zaběry ze zakładnymi barbami.

Lydia Šoćina

**Před chěžku w zahrodce
wjele rjanych kwětkow je.
Módre, žolte, běle kćěja
a tež čerwjene tam steja.**

Feliks Hajna

